

Pelastajat "ristituleessa" Ähtärin räjähdeturmassa

Puolustusvoimien Ähtärin asevarikon Palolammen varastolla sattui räjähdetaraston räjähdys ja palo maanantai-iltana 19.7. 1999.

Räjähdetarastoissa sattuvat onnettomuudet ovat perin harvinaisia johtuen tiukoista räjähteitä koskevista turvallisuusmääräyksistä. Tästä syystä tässäkin onnettomuudessa tuhoutui vain yksi varasto. Ihmishenkiä ei menetetty eikä ulkopuolisten henki, terveys tai omaisuus ollut uhattuna.

Puolustusvoimien hallussa on ylivoimaisesti suurin osa Suomessa olevista räjähteistä. Näitä ovat mm. erilaisten aseiden patruunat, heittimien kranaatit, eri kokoisten tykkien laukaukset, miinat, singot, ohjukset, yms. sotatyökaluina käytettävä materiaali. Niiden käyttö rauhan aikana on vähäistä. Räjähdemateriaalin kuntoa seurataan säännöllisillä tarkastuksilla ja seurantaohjelmilla.

Puolustusvoimien pelastustoimen riskikartoituksessa räjähdetarastot ovat toki riski, mutta tiukoista turvallisuusmääräyksistä ja niistä aiheutuvista turvatoimista johtuen räjähteistä aiheutuva vaara ihmisille, omaisuudelle ja ympäristölle ei ole niin suuri kuin ensintuntumalta saattaisi olettaa.

Myös todennäköisyys räjähdetönnöttömyyteen on edellämaituista syistä varsin pieni. Edellisestä merkittävästä räjähdetönnöttömyydestä puolustusvoimissa on kulunut jo yli 30 vuotta. Tänä aikana on mm. liikenneonnettomuuksissa menetetty moninkertaisesti enemmän ihmisiä, omaisuutta ja muita arvoja.

Ähtärin asevarikon esikunta ja pääosa varikkoa sijaitsevat Ähtärin kunnan keskustan tun-

tumassa Inhassa. Varikkoon kuuluva Palolammen varasto sijaitsee tästä n. 25 km:n päässä, lähes asumattomalla seudulla. Tämäkin järjestely tukee turvallisuutta. Varastolla on useita varastorakennuksia, "latoja", kuten niitä ammatti-piireissä kutsutaan. Rakennukset sijaitsevat n. 70 - 100 metrin turvaetäisyyden päässä toisistaan. Vaarana ovat lähinnä maasto- ja metsäpalot, jotka voivat levittää palon muihin rakennuksiin. Tähänkin määräyksissä on varauduttu pyrkimällä vähentämään palokuormaa rakennusten välittömästä läheisyydestä.

Sellainen jytku, ettei ääntään kuullut

Onnettomuuden tapahtumat alkoivat maanantai-iltana heinäkuun 19. päivänä noin klo 19.10, jolloin varastolla vartiokierroksella ollut sotilasammattihenkilö kuuli paukahduksia jostain varastoalueelta. Hän oli hetkeä aikaisemmin ohittanut varastosuojan, jossa onnettomuus tapahtui. Vartiomies ilmoitti heti havainnostaan Inhan vartiostoon, josta vartiopäällikkö teki hätäilmoituksen Etelä-Pohjanmaan hätäkeskukseen klo 19.17.

Hetkeä myöhemmin räjähtely voimistui ja alkoi "jytku", joka vaikeutti yhteydenpitoa. Vartiomies paikallisti palotornista onnettomuuskohteen suunnan. Vartiomiehen kertomuksen mukaan torni vavahteli räjähdysten voimasta.

Vartiomies otti mukaansa ns "palokuoren", joka sisältää pelastustyön johtajalle tarkoitettuja tietoja räjähdetarastosta, mm. varastokohtaiset suojaetäisyydet sammutustyössä. Hän lähti ohjeiden mukaisesti Palolammen tien risteyksen suuntaan opastamaan palokuntaa, jossa hän tapasi myös räjähdysten hälyttämänä paikalle tulleen kollegansa.

Etelä-Pohjanmaan hätäkeskus hälytti kohteeseen Ähtärin

palokunnan klo 19.20 tehtävänä rakennuspalo. Myöhemmin kohde tarkentui räjähdetarastoksi.

Kohteeseen lähti Ähtärin palokunnasta johtoauto, pelastusyksikkö, säiliöyksikkö miehistonkuljetusyksikkö ja ensivasteyksikkö sekä sairaankuljetusyksikkö. Lähtö täydentyi P3:n pyynnöstä hälytetyillä Soinin kunnan pelastus- ja säiliöyksiköillä, Asevarikon pelastusyksiköllä sekä toisella sairaankuljetusyksiköllä. Ensilähdön kokonaisenkilövahvuus oli 26. Samana iltana kohteeseen hälytettiin vielä Ähtärin nostolava-auto ja seuraavana päivänä säiliöyksiköt Lehtimäeltä ja Töysästä.

Malttia ja tarkkaa tiedustelua

Ähtärin ensimmäiset yksiköt olivat Palolammella 22 minuutin kuluttua hälytyksestä. Lähtöä johti Ähtärin palokunnan päällystöpäivystäjä, vpk:n päällikkö Hannu Järvenpää. Hän sai vartiomieheltä edellä mainitun "palokuoren" ja tilanneselvityksen.

Jyskeestä päätellen alueelle ei ollut menemistä. P3 tekiin viisaan päätöksen odotella tilanteen rauhoittumista ja pyysi hätäkeskusta hälyttämään tiedustelua varten lentokoneen Ilmasotakoululta Kauhavalta.

Jatkuvaa räjähtelyä kesti vielä noin tunnin ajan, jonka jälkeen pauke harveni. Tiedustelukone oli kohteessa vajaan kahden tunnin kuluttua pyynnöstä, ja lensi n. viisi tuntia. Koneessa oli Kauhavan palolaitokselta sinne tuotu käsiradio, jolla lentäjä oli yhteydessä pelastustyön johtajaan. Kone ilmoitti, että yksi varastosuoja on räjähtänyt, maasto palaa mutta ei uhkaa välittömästi vielä muita rakennuksia.

Lentokoneesta saatujen tietojen perusteella päätettiin tiedustella aluetta tarkemmin. Tiedusteluryhmä, jossa oli kaksi

henkilöä palokunnasta, ÄP1 ja ÄP3 sekä kolme sotilashenkilöä varikolta, lähti alueelle klo 22.05. Tiedustelun tuloksena täsmentyivät mm. onnettomuuskohte, räjähteiden vuoksi vaarallisen alueen laajuus sekä sammutustaktiset rajoi-tuslinjat ja vesitykkien paikat kolmella suunnalla lähimpien varastojen suojaksi.

Onneksi ilma oli tyyni eikä maastopalo levinnyt nopeasti. Tiedustelun aikana alueella räjähteli ja tiedusteluryhmä joutui "lyömään maihin" useita kertoja. Tiedustelijoilla ei ollut vielä käytössään sirpaleilta suojaavia suojaliivejä ja kypäriä.

Selvitykset olivat valmiina puolen yön jälkeen. Selvitykset tehtiin mahdollisimman pienellä miehityksellä, joka oli tarvittaessa suojautuneena suojaliiveihin tai ns. pommipukuihin ja komposiittikypäriin. Vesitykit jäivät miehittämättöminä suojaamaan varastoja, koska selvitysalueilla oli runsaasti räjähtämättömiä kranaatteja.

Tuuli herää, kriittiset hetket

Tiistaina koettiin alueella jännittäviä hetkiä, kun tuulen voimistuessa palo alkoi levitä ja uhkasi iltapäivällä jo lähimpiä varastoja. Apuun hälytettiin mm. säiliöautot Töysästä ja Lehtimäeltä. Lisäksi paikalle tuli Keuruulta Keski-Suomen Rykmentin sotilaspalokunnan pelastusyksikkö, jonka henkilöstöllä oli varusteinaan mm. suojaliivit ja -kypäret. Sen henkilöstö koostui kantahenkilökunnasta, jota voitiin käyttää uhkaavammalla suunnalla tiedusteluun ja sammutustehtäviin.

Palon leviämistä saatiinkin hillittyä, kunnes Utista pyydetty helikopteri saapui ja ilmasta sammuttaminen tehostui. Samaan aikaan saapuivat myös säiliöyksiköt naapurikunnista. Myös poliisi oli jo vahvistanut joukkojaan alueella ja varautunut laajempaan alueen eristyk-

seen. Palon uhkaama varasto-
suoja saatiin suojattua ja on-
nettomuuden laajeneminen est-
ettyä.

Vettä vesitykeille otettiin alu-
een vesikaivannoista ja ajettiin
säiliöautoilla. Pelastustyön-
johtaja valvoi ja opasti jokaisel-
le säiliöyksikölle turvallisen
ajoreitin. Pelastusyksiköt va-
pautettiin alueelta keskiviikko-
na n. klo 19.20, eli kaksi vuoro-
kautta tapahtuman jälkeen. Tä-
män jälkeen sammutusta jatket-
tiin vain ilmasta. Viimeinen rä-
jähdys kuultiin alueelta vielä
torstaina illan suussa, noin kol-
me vuorokautta tapahtuman jäl-
keen.

Helikoptereita ja lentokoneita

Pelastustyön johtaja katsoi
maasta tehtävän sammutuksen
niin riskialttiiksi, että hän päätti
heti maanantaina tilata helikop-
terin ilmasta tapahtuvaa sam-
mutusta varten. Helikopteripal-
velun kopteri saapui kohteeseen
tiistai-aiamuna klo 05.50.

Kopterille annettiin aluksi pu-
dotuskorkeudeksi 500 metriä
sirpalevarasta johtuen. Sam-
mutus näin korkealta oli kuitenkin
tehontonta ja korkeutta las-
kettiin asteittain. Vaara oli todellista,
sillä pudotusvaiheessa vesivanassa
tapahtui räjähtelyä herkistyneiden
kranaattien laukeilla veden iskusta.

Tiistaina tilattiin sammutus-
tehon lisäämiseksi puolustus-
voimien helikopteri Utista. Lisäksi
torstaina ja perjantaina käytettiin
metsäpalon sammutuskokeilussa
mukana olevia lannoituslentokoneita
ilmasta tapahtuvaan sammutukseen.
Niissä käytettiin veden seassa
sammutustehoa parantamaan
tarkoitettua kemikaalia. Kemikaalin
loputtua käytettiin varikon
tuotua Leijona-pesuainetta.

Puolustusvoimien helikopteri
päivysti alueella vielä lau-
antaina, eli viidentenä vuorokautena
tapahtumasta. Alueelle oli

Ähtärin palopäällikkö Eino Jousmäki (vas.) keskeytti vuosilomansa onnettomuuden takia. Pelastustoimia koko tilanteen ajan johti päällikön sijaisena toiminut päällystöpäivystäjä Hannu Järvenpää. Kuvassa miehet räjähtäneen varaston raunioilla. Asianmukaiset suojavarusteet on saatu puolustusvoimilta.

varikon päällikön pyynnöstä
määrätty ulkopuolisten ilma-
alusten lentokielto.

Yhteistyötä ja asiantuntemusta

Pelastustyötä johti koko ajan
Ähtäri P3 Hannu Järvenpää.
Hätäkeskus ilmoitti onnettomuudesta
myös Seinäjoen ja Alavuden yhteistoiminta-
alueiden aluepalopäälliköille sekä
Länsi-Suomen lääninhallituksen
pelastusosaston tarkastajalle.
Myös vuosilomalla ollut
kunnan palopäällikkö **Eino Jousmäki**
oli paikalla lähes koko ajan.

Ähtärin asevarikon Inhan
vartiosto hälytti ohjeidensa mukaisesti
varikon henkilökuntaa paikalle.
Varikon turvallisuusupseeri ja
päällikön sijainen, majuri **Timo Pöyry**
oli paikalla alle tunnin kuluttua
onnettomuudesta. Varikon päällikkö,
everstiluutnantti **Kari Lehtelä**
oli vuosilomalla, mutta keskeytti
lomansa ja tuli paikalle klo 21.23.
Heidän lisäkseen paikalle tuli
muutakin henkilöstöä, mm. varikon
tuotantopäällikkö insinööri **Toivo Latvala**
ja materiaalipäällikkö, teknikkokapteeni
Seppo Jarva, jolla olimukanaan
materiaalilistat alueen varastoista.
Listoista voitiin varmistaa, mitä
materiaalia tuhoutu-

nessa varastossa ja myös sitä
lähinnä olevissa varastosuojissa
oli.

Pelastustyön johtaja ja varikon
päällikkö muodostivat "johtoryhmän"
johtaan kumpikin oman organisaationsa
osia tarpeen mukaan. P3 johti itse
mm. sammutustoiminnan ja vedenajon
opastaen henkilökohtaisesti huolella
kaikki alueelle menevät yksiköt.
Varikon päällikön alaisuudessa tilattiin
puolustusvoimien maa- ja ilmayksiköt
sekä suojavarusteita, järjestettiin
huoltoa ja mm. alueen kuvaus ilmasta.
Varikon päällikkö osallistui toiminnan
johtamiseen koko tapahtuman ajan
hyvin aktiivisesti, josta oli suuri hyöty
pelastustyön johtajalle.

Johtopaikkana oli Ähtärin johtoauto
Ä1 sekä alueen vartiorakennus. Poliisi
oli yhteydessä pelastustyön johtajaan
tarvittaessa. Poliisi ja varikon vartiohenkilöstö
tekivät keskenään työnjaon valvonta- ja
vartiointitehtävistä. Pelastusviranomaiset
luovuttivat kohteen omistajan vastuulle
tiistaina 27. heinäkuuta eli yli viikon
kuluttua tapahtumasta.

Keskitetty tiedottaminen

Tiedotusvälineet reagoivat

varsin hitaasti tapahtuneeseen
ehkäpä loma-ajasta johtuen. Tiedottaminen
hoidettiin puolustusvoimien toimesta.
Pelastustoimien tilannetiedottamisesta
paikalla vastasi pääosin varikon
päällikkö, jota tukivat mm. Pääesikunnan
tiedotusosasto ja Puolustusvoimien
Materiaalilaitoksen Esikunta.

Ensimmäinen tiedote yhteisesti
kaikille tiedotusvälineille lähti yöllä
kahden aikaan, eli n. kuusi tuntia
tapahtumasta. Puolustusvoimat toimitti
myös kuvamateriaalia kohteesta tiedotus-
välineiden käyttöön sekä internet-sivuille.

Yhteenvedo

Ähtärin Palolammen alueen räjähdönnettomuus ei ollut suuronnettomuus,
mutta olisi voinut muodostua sellaiseksi, mikäli se olisi päässyt välittymään
alueen muihin varastosujiin. Määräysten mukaiset passiiviset turvatoimet
toimivat ja onnettomuus rajautui yhteen varastosuojaan. Aktiivista
sammutustoimintaa kuitenkin tarvittiin tilanteen loppuun hoitamiseksi.

Lentokaluston käyttö on merkittävän tehokasta tämän kaltaisessa
onnettomuudessa, jossa alueelle ei suojaamattomia maajoukkoja voi lähettää.

Ähtärin pelastustoimi ja Palolammen onnettomuus

Lentokaluston, niin helikopterien kuin lentokoneidenkin, käyttöä kannattaa tehostaa sekä tiedustelussa ja johtamistoiminnassa että varsinaisessa sammutustyössä. Lentokaluston käyttö tulee suunnitella torjuntasuunnitelmissa ja ottaa huomioon kohdetta koskevasa hälytysohjeessa.

Räjähdeonnettomuudet, ainakin näin laajamittaiset, ovat perin harvinaisia Suomessa, mutta niihinkin on varauduttava. Pelastusviranomaisten on tunnettava alueensa erikoisriskit, mm. sotilaskohteissa ja varauduttava niihin. Puolustusvoimat kantaa oman vastuunsa erityisriskeistä sotilaskohteissa etenkin, jos ne ovat kohtuuttomia kunnan pelastusorganisaation yksin vastattaviksi.

Pelastustoimilaisissa on annettu laitossuojelun varautumisvelvoitteet ja pelastusviranomaisille tätä koskevat valvonta- ja valtaoikeudet.

Pelastushenkilöstö työskenteli koko ajan tavanomaista suuremman loukkaantumisriskin alla toimiessaan onnettomuuskohteen läheisyydessä. Tätäkin varten tulee varautua mm. suojautumalla asianmukaisin suojavarustein. Sellaisia varusteita on vain puolustusvoimilla itsellään sekä muutamilla erityisammattiryhmillä.

Onnettomuuden syyn selvittämiseksi asetettiin heti puolustusvoimien sisäinen tutkintalautakunta. Se jätti väliraporttinsa elokuun lopussa ja saa työnsä valmiiksi vuoden loppuun mennessä. Onnettomuuden syystä ei ole esitetty vielä mitään arviota.

Puolustusvoimien komentaja on myöntänyt sotilasansiomitalin pelastustyön johtajana toimineelle Hannu Järvenpäälle sekä vartiomiehenä toimineelle kersantti **Aatu Ahopellolle** ansiokkaasta toiminnasta Ähtärin onnettomuustilanteesta.

Ähtärin kaupunki sijaitsee Länsi-Suomen läänissä, Etelä-Pohjanmaan maakunnassa. Asukasluku on n. 7500. Ähtäri tunnetaan alumiinivene-, luji-temuovi- ja ruostumattoman teräksen teollisuudestaan. Ähtäri on myös tunnettu matkailupitäjä. Siellä sijaitsevat mm Ähtärin eläinpuisto, Mini-Suomi ja hotelli Mesi-kammen. Järviä kaupungin alueella on 169 ja rantaviivaa n. 530 kilometriä.

Ähtärin palolaitoksessa on palopäällikön lisäksi kaksi palomiestä. Palotarkastajan virka on ollut täyttämättä vuodesta 1990 lähtien. Sopimuspalokuntana toimii Ähtärin VPK, jonka hälytysosastossa on 23 miestä. Varallaolossa on läpi vuoden 0+1+3 miestä.

Ajoneuvokalustona palokunnalla on johtoauto, sammutusauto ja säiliöauto. Ähtärin VPK on osallistunut voimakkaasti kalustohankintoihin hankkimalla mm. nostolava-auton, miehistönkuljetusauton, ilmatyynyaluksen sekä maastomönkijän.

Harjoitus- ja koulutustilaisuudet pidetään joka maanantai-ilta.

Harjoituksissa käydään 3-4 kertaa vuodessa läpi toimintaa Ähtärin Asevarikon ja Palolammen varaston mahdollisessa onnettomuustilanteissa. Koulutus tapahtuu teoria- ja käytännön harjoitustilanteina.

Ähtärin Asevarikko on kiitävästi osallistunut koulutuksen järjestämiseen. Viikkoa ennen Palolammen räjähdysonnettomuutta palokunnan yksikönjohtajat tutustuivat varastoalueeseen.

Muina palokuntina kunnan alueella ovat Myllymäen VPK ja Ähtärin Asevarikon sotilaspalokunta. Myllymäen VPK:lla on kalustona sammutusauto ja kalustoauto, Asevarikolla sammutusauto. Sotilaspalokunta voi osallistua myös "siviilionnettomuuksiin".

Palolammen onnettomuus

Maanantaina heinäkuun 19. päivänä Ähtärin palokunnan ollessa viikkoharjoituksessa antoi Etelä-Pohjanmaan hätäkeskus hälytysilmoituksen peruslähdestä seuraavasti: "Palolammen alue, asevarikko, Vehunkylä. Kuuluu pauketta, nyt nousee savua, luultavasti joku

Vaurioituneet, maastoon lenneleet ammuksat saattavat räjähtää hyvin helposti. Materiaalilistoista voitiin varmistaa, mitä materiaalia tuhoutuneessa varastossa oli.

rakennus". Hälytysaika oli klo 19.20.17, hätäilmoitus oli otettu vastaan klo 19.17.48.

Tehtävään lähtivät johtoyksikkö Ä1 vahvuudella 1+1+0, pelastusyksikkö Ä11 vahvuudella 0+1+4, säiliöyksikkö vahvuudella 0+0+2, miehistöauto Ä17 vahvuudella 0+0+3 ja ensivasteyksikkö Ä171 vahvuudella 0+0+2. Kohteeseen yksiköt saapuivat klo 19.42. Sotilaspalokunta oli kohteessa klo 20.05. Ajomatka Ähtäristä kohteeseen on 27 kilometriä. Alueelta kuuluneen voimakkaan räjähtelyn vuoksi palokunnat joutuivat odottelemaan alueelle johtavan tien risteyksessä tunnin ajan, kunnes räjähtely laantui sen verran, että tiedustelua alueella voitiin toteuttaa.

Tapahtuman aikaan olin (Ähtäri P1) vuosilomalla mutta hälytyksen saatuani lähdin kohteeseen, koska tiesin vaaralliset olosuhteet tällaisessa tapauksessa. Vuosilomasta johtuen en ottanut johtovastuuta, vaan sijaiseni toiminnasta Ähtäri P3 johti pelastustoimia koko tilanteen ajan. Toimin tehtävässä vara-alue-

palopäällikön ominaisuudessa, koska katsoin tuntevani alueen ja sen riskitekijät hyvin. Läänin pelastustarkastaja hyväksyi tehdyn ratkaisun. Pyrkimyksestä oli, että tehtävä voitaisiin suorittaa ilman henkilövahinkoja. □

